

מסורת הש"ס

(א) [ערכין ג, ג.] (ב) ג'י העדוק בלח מקרינ' דייט ע"ש ומלכא בתוס' סוכה טו: ד"ה בולעא דגריס' בולעא מקטני' ידועא, (ג) מיתב ודאי הוא ר"ת דר' אכלו ירק (י"ב), ויש גורסים וי דא וד"ה בולעא וזה א"ש דברי רש"י ד"ה ודאי: ונשי' לעיל כ"ה ע"כ פחות מג' טו' שלש ארבעה טו' משעה מהו טו' עשרה ודאי לא מביעי ל' הע"כ"ן, (ד) [ע"ז א, א:] (ה) [עין מוס' פסחים ק:] ד"ה כיון, (ו) [לפנים מ' מהרש"ל בח"א פ"ק זו בעתה הגמ' אלא ש"י מפס' ע"פ סיפא דקרא ע"ש וע"י מוס' עירובין סה. ד"ה כל וכו' מ"ש בס' ירושלמי וע"ש טו' צ"ק נג': ד"ה משולג, (ז) [ג' תיבות הללו נראה שדעות הדפוס הוא,] (ח) [נשת' לא: מ"ק כה: פתני ד"ה:] (ט) [קטן פורח ספי' ר"ת יודע בלע"ז, (י) צ"ל להעתיק,

תורה אור השלם

1. סלסלה ותרוממך הכבדן פי התקבול משי ל ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא שנה שעה (ודאי) מ"מ וי"צ רש"י גורס ורי: (ב) שם כות דגן וכתנא רש"י אומר עלה דהסיב: (ג) רש"י ד"ה טללא גג הסי' ודאי מ"ה בוצין דלעת מקה וכו' מקטנאו ואית דגריס: (ד) ד"ה ודאי וכו' שיהי קובל צ"ב נראה שיהי גורס בגמלא שעה ורי לא קיימפל' לי סהי מיל' על שאל אמו ודאי להלכה צ"ב פי' א"ל: (ה) תוס' ד"ה ולת וכו' כלומר קטן פורח דמומין: (ו) בא"י אמר ר' יוסי כמה זמנן אכלת:

גליון הש"ס

גמ' אבי ורבה ב', בנסיג' הני ורנא דבר דר חנן: רש"י ד"ה עד שיאכל בו' הוא אפי' מדרבנן ב', וק"ל ה' אחר' ע"כ דלס' נשים כנכרת המזון דרבנן אין יכולת להולא לאחרים. וי"ע:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"י"ש כתב כן, כמה זימנן אכלית עם תחליפא אבא ור' אבינא בר סיס' חביבי.

מוסף רש"י

בוצין. קרא קטנה, כלומר כסחא קטנה יניכת אס' נגדלת לשבת (דפ"י), ורבה יניכר, רוב הנראה לעינים (ע"ז ד,). אמר לה, למלכתא, קא חזית דלא מקבל מרות, ולא מקבלי ממונא, שאין מכירין רבנן שום טובה שאדם עושה להם (דפ"י) וע"ה, לגרמיה הוא דעבר. יחד הוא נדבר ואין הלכה כמנמו (שבת לח:).

לאסויי קטן פורח. שאין מדקדקין צו אס' בל כלל שנים או לאו. ומה **הן שנים י"ג שנים ויום אחד: טללא**. גג (א): **מקניה**. מקן שלו מקטנטומו: **בולין**. דלעת. ואית דגרסי מקטפיה וקטף הוא שרף האילן כלומר משעה שהוא חונט ויואל מתוך השרף ניכר אס' יהיה טוב: ואיזו פנה.

רבי זירא שהיה קובל (ו) ומתחרט על שאל שאל על השעה סבר דילמא רובא דמנכר ספיר צעינ דליכול דגן ואי צעי מיניה שעה לא היה ממיר: **ינאי מלכא**. ממלכי צית חשמונאי היה והרג חכמי ישראל שצלו לפסלו מן הכהונה במסכת קידושין (דף סו:).

סלסלה ותרוממך. סיפיה דקרא תכבדך כי תמצנקה: **היכי צנדיך**. ולא נהניתי אומר נצרך שאכל ינאי וחציריו משלו בתמיה: **שמעון בן שטח**. עצה. שצריך להוילאס ידיו חוצתם נצביל כוס אחד שמה: **לגרמיה הוא יעצה**. אין אדם מודה לו: **עד שיאכל כוים דגן**. ומכי אכל כוית דגן מיהא מפיק אף על גב דכוית דגן שיעורא דרבנן הוא כדאמר צפרק מי שממו (לעיל דף כ:). מיהו כיון דמחייב מדרבנן מחייב בדבר קרינן ציה ומוילא ציס ידיו חוצתן. וא"ס צקטן שהגיע לחינוך

לא לא אמר הכי "הוא אפי' מדרבנן לא מייחייב דעליה דלצוה הוא דמי לתוכיה. ובעל ה"ג פסק דוקא דאכלו אינהו כוית או כציה דכוותיה אכל אכלו ושצצו לא מפיק ואי אפשר להעמידה דהא ינאי וחציריו אכלו ושצצו ואפקיניהו שמעון בן שטח ואע"ג דלגרמיה הוא דעצד טעמא משום דלא אכל כוית דגן הא אכל כוית דגן הכי נמי: וצצצת

תחבקהא אמר לה קא חזית דלא מקבל מרות יהבו ליה כסא לברוכי ליה היכי אברוך ברוך שאכל ינאי וחציריו משלו שתייה לההוא כסא יהבו ליה כסא אחרינא וברוך א"ר אבא בריה דרבי חיאי בר אבא (א"ר יוחנן) שמעון בן שטח (דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי אמר ר' חיאי בר אבא אר"י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כוית דגן) (א) מיתבי רשב"ג אומר עלה והסיב עמהם האפילו לא טבל עמהם אלא בציור ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת מצטרף אצטרופי מצטרף אבל ולהוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כוית דגן איתמר נמי אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא אפי' לא טבל

דמונא שטות הוא דכי היכי דאמר אטו ארון גצרא הוא ה"ג אטו חומש גצרא הוא ועוד הא דקאמר קטן מצטרף היינו אפי' בלא חומש ועוד דלא חזינן צשום דוכתא דמהני אלא בעוצדא דעצור השנה כשעלין צעליה צפרקי דרבי אליעזר (פ"ח) דקאמר בשלשה מעצבין את השנה ר' אליעזר אומר צעשרה ואס' נממעטו מציאין ספר תורה ועושין עגולה וכו' ואין מוצי' שם שיהא הקטן אוחז הס"ת והסם נמי לא קאמר אלא ספר תורה העשוי בגליון אכל חומשין שלנו לא ומיהו קאמר צירושלמי א"ר יוסא (א) זמנין אכלית עם ר' חלפתא אצא ועס' ר' חנינא צר סרסי חציצי ולא מזמנין עלואי עד שהצאמי שמי שערות ומסס משמע דלהצטרף לזמון לא עצדין עוצדא עד שיציא שמי שערות

הא לתפלה עצדי ומתוך ירושלמי זה פי' ר"י דאין עושין קטן סניף לעשרה לא לתפלה ולא לצרכת המזון וגם היה אומר ר"י שגם רבינו תם עצמו לא היה נוהג לעשות כן לעשות קטן סניף לעשרה ולא עשה מעשה והלכך אפי' חומש צידו לא מהני כדפרישנו כיון דלא אהני קטן לצדו גם חומש צידו לא אהני ומיהו (א) קטן פורח ויודע למי מצרכין משמע שצרכין עליו גם בשלשה כצרייתא וליכא מאן דפליג וזה לשון רבינו שפוסק מסקנא דמלתא אין עושין קטן סניף לעשרה לזמון ולתפלה ולשלשה עד שיציא שמי שערות כעוצדא דר' יוסי צרבי חלפתא צירושלמי והא דאמרין צירושלמי קטן וס"ת עושין אותו סניף אומר ר"י דגרס התם קטן לס"ת כלומר סניף לקריאת התורה קאמר ודוקא התם כדאיתא במגילה (פ"ג דף ג:). דקטן עולה למנין צעצה דקאמר הכל עולין למנין צעצה אפי' קטן אפי' אשה אי לא היה משום כבוד צבור אכל לשאר דברים לא ואפי' אס' אשחקן צשום דוכתא דקטן (וחומש מצטרף) אפי' לתפלה היינו דוקא העשוי בגליון אכל חומשין שלנו לא ואפי' ר"ת חומש אינו מועיל כלל ציד קטן אכל קטן לחוד הוי סניף אכל מרי לא כדקאמר גצי עוצדא דר' אליעזר ור"ת פי' דההיא צירושלמי דרבי יוסי צר' חלפתא דוקא בשלשה מיירי: **אב"י** ורבא הוו יתבי וכו'. ואס' תאמר היכי דמי אי הוו קטנים פורחים מאי צבותא הוה צבו שהצטו כלפי מעלה אלא צריך לומר דהאי לאו לאזמוני עלייהו קא מנסי להו כי היו קטנים טובא אלא לנסותניהו קא עביד שהיה צהם צניה: **תשעה** שאב"ד דגן ואחד ירק מצטרפין. והכי הלכתא שאחד שאכל ירק או שמה כוס יין מצטרף ואפילו נצרך שאכלנו יכולין לומר שהרי שמה בכלל אכילה ויש שרוצים לומר דהיינו דוקא לזמון עשרה אכל לשלשה לא מצטרפי דהרי לעיל נמי מחמירין טפי צצירוף שלשה מעשרה ומיהו צירושלמי מני שנים שאכלו פת ואחד ירק מזמנין וכן פסק ר"י בתוספתו והשר מקוין מפרש דאין הלכה כאותה צרייתא צירושלמי חדא שהרי מסיק עלה התם ממני' כרבן שמעון בן גמליאל כלומר רבנן פליגי דלא מצטרפי ואין הלכה כיחד ועוד דא"כ קשה דרבי יוחנן דא"ר יוחנן דהכא א"ר יוחנן דלעולם אינו מוילא עד שיאכל כוית דגן הא מצטרף ספיר אפי' לא טעם אלא שמה כעוצדא דר"ש בן שטח וצירושלמי קא"ר יוחנן לעולם אין מזמנין עד שיאכל כוית ומשמע אפי' מ' מצטרף אלא ש"מ כאן לעשרה וצירושלמי איירי בזמון שלשה ושלשה ששמו מצטרפין ושמה בכלל אכילה ולא קפדין אלא ארובא דמינכר: **עד שיאבץ** בוית דגן. משמע שאס' אכל כוית דגן שיכול להוילא אף אחרים שאכלו על השובע ומינה והרי כוית אינו חייב אלא מדרבנן והיכי אחי דרבנן ופטר דאורייתא דהא אמרינן צפרק מי שממו (ד' כ:). תצא מארסה למי שאשמו וצניו מצרכים לו ולא מצי לאוקומי [הא] דשרו לקטן שיכול להוילא אציו אלא צדאכל אציו כוית דלמי קטן דרבנן שהגיע לחינוך ופטר אציו שאינו חייב אלא מדרבנן הא אס' אכל אציו כדי שציעה אינו יכול לפטרו ופרש"י דמחויב דרבנן מחויב קרינן ציה אכל

שלישה שאכלו פרק שביעי ברכות

מח. ולי'ת הלבתא בב'ל הני שמעתתא אלא בי הא קטן היודע. משמע

דקאי נמי ארבי יוחנן ולא נהירא שהרי אין דרך הגמרא שסותר דברי אמוראים והצרייתא שהציא ראיא לדברי ר' יוחנן בלא שום טעם וי"ל דקאי אקטן פורח כלומר קטן פורח (א) מזמנין עליו היינו דוקא היודע למי מצרכין ותרוייהו צעינן ולפירושיו צ"ל דלא מיימי עוצדא דאצ"י ורצא לענין אזמוני עלייהו אלא לפרש מהו קטן היודע למי מצרכין דמסתמא לא פורחים הוו דאס' כן מהו צרתייהו אס' יודעים למי מצרכין ורצה נמי דעבד היינו להראות שגם צהם צניה והס קטנים ולא מזמנין עלייהו. ואומר ר"ת אף על פי דלית הלכתא ככל הני שמעתתא מיהו הלכה כרצ"ל דאמר קטן ממש עושין אותו סניף לעשרה והכא דצעינן פורח ויודע היינו דוקא בשלשה ולית הלכתא הכי לאתויי שמעתתא לא קאי ארצ"ל ודיקא נמי שהרי מפסיק הגמרא צינתיים צבותו מעשה [דר' אליעזר] דלעולם יצכים אדם ומילא כותמיה אלא קאי אהני שמעתתא דצרת מניא כוותיה דישכים כגון תשעה וארון וצבת ושנים ותשעה נראין כעשרה ושנים ממחדים וקטן פורח אע"ג דתצא צרייתא הכי לאתויי פורח יעמידנה רצ נחמן צאניו יודע למי מצרכין והיינו נמי כרצ"ל דאמר לעיל קטן אין מזמנין עליו פי' מוטל צעריסה עד שידע למי מצרכין אכל עושין אותו סניף לעשרה פי' לצרכת המזון וה"ל לתפלה דצחא לא פליג רצ נחמן דכי צעי יודע דא פורח כדמי' ה"מ לזמון שלשה אכל לסניף מודה לרצ"ל דסניף לעשרה וה"ה לתפלה דקטן מצטרף ודיקא נמי דפרקי עלה ממעשה דר' אליעזר שהיה לתפלה לרצ"ל דמיידי צצממו' ומיהו מינה דצצ"ר (פ' טז) קאמר עלה דרצ"ל הדא הוא דתימא לצרכת המזון אכל לתפלה לא והיה אומר ר"ת דאין הלכה כן לפי שחולק על הגמרא שלנו דודאי רצ"ל לענין תפלה נמי קאמר מדפרין מעוצדא דר' אליעזר דמיידי בתפלה. ויש מצרפין קטן לתפלה רק שיהא חומש צידו ואומר ר"ת

ועוד דלא חזינן צשום דוכתא דמהני אלא בעוצדא דעצור השנה כשעלין צעליה צפרקי דרבי אליעזר (פ"ח) דקאמר בשלשה מעצבין את השנה ר' אליעזר אומר צעשרה ואס' נממעטו מציאין ספר תורה ועושין עגולה וכו' ואין מוצי' שם שיהא הקטן אוחז הס"ת והסם נמי לא קאמר אלא ספר תורה העשוי בגליון אכל חומשין שלנו לא ומיהו קאמר צירושלמי א"ר יוסא (א) זמנין אכלית עם ר' חלפתא אצא ועס' ר' חנינא צר סרסי חציצי ולא מזמנין עלואי עד שהצאמי שמי שערות ומסס משמע דלהצטרף לזמון לא עצדין עוצדא עד שיציא שמי שערות הא לתפלה עצדי ומתוך ירושלמי זה פי' ר"י דאין עושין קטן סניף לעשרה לא לתפלה ולא לצרכת המזון וגם היה אומר ר"י שגם רבינו תם עצמו לא היה נוהג לעשות כן לעשות קטן סניף לעשרה ולא עשה מעשה והלכך אפי' חומש צידו לא מהני כדפרישנו כיון דלא אהני קטן לצדו גם חומש צידו לא אהני ומיהו (א) קטן פורח ויודע למי מצרכין משמע שצרכין עליו גם בשלשה כצרייתא וליכא מאן דפליג וזה לשון רבינו שפוסק מסקנא דמלתא אין עושין קטן סניף לעשרה לזמון ולתפלה ולשלשה עד שיציא שמי שערות כעוצדא דר' יוסי צרבי חלפתא צירושלמי והא דאמרין צירושלמי קטן וס"ת עושין אותו סניף אומר ר"י דגרס התם קטן לס"ת כלומר סניף לקריאת התורה קאמר ודוקא התם כדאיתא במגילה (פ"ג דף ג:). דקטן עולה למנין צעצה דקאמר הכל עולין למנין צעצה אפי' קטן אפי' אשה אי לא היה משום כבוד צבור אכל לשאר דברים לא ואפי' אס' אשחקן צשום דוכתא דקטן (וחומש מצטרף) אפי' לתפלה היינו דוקא העשוי בגליון אכל חומשין שלנו לא ואפי' ר"ת חומש אינו מועיל כלל ציד קטן אכל קטן לחוד הוי סניף אכל מרי לא כדקאמר גצי עוצדא דר' אליעזר ור"ת פי' דההיא צירושלמי דרבי יוסי צר' חלפתא דוקא בשלשה מיירי: **אב"י** ורבא הוו יתבי וכו'. ואס' תאמר היכי דמי אי הוו קטנים פורחים מאי צבותא הוה צבו שהצטו כלפי מעלה אלא צריך לומר דהאי לאו לאזמוני עלייהו קא מנסי להו כי היו קטנים טובא אלא לנסותניהו קא עביד שהיה צהם צניה: **תשעה** שאב"ד דגן ואחד ירק מצטרפין. והכי הלכתא שאחד שאכל ירק או שמה כוס יין מצטרף ואפילו נצרך שאכלנו יכולין לומר שהרי שמה בכלל אכילה ויש שרוצים לומר דהיינו דוקא לזמון עשרה אכל לשלשה לא מצטרפי דהרי לעיל נמי מחמירין טפי צצירוף שלשה מעשרה ומיהו צירושלמי מני שנים שאכלו פת ואחד ירק מזמנין וכן פסק ר"י בתוספתו והשר מקוין מפרש דאין הלכה כאותה צרייתא צירושלמי חדא שהרי מסיק עלה התם ממני' כרבן שמעון בן גמליאל כלומר רבנן פליגי דלא מצטרפי ואין הלכה כיחד ועוד דא"כ קשה דרבי יוחנן דא"ר יוחנן דהכא א"ר יוחנן דלעולם אינו מוילא עד שיאכל כוית דגן הא מצטרף ספיר אפי' לא טעם אלא שמה כעוצדא דר"ש בן שטח וצירושלמי קא"ר יוחנן לעולם אין מזמנין עד שיאכל כוית ומשמע אפי' מ' מצטרף אלא ש"מ כאן לעשרה וצירושלמי איירי בזמון שלשה ושלשה ששמו מצטרפין ושמה בכלל אכילה ולא קפדין אלא ארובא דמינכר: **עד שיאבץ** בוית דגן. משמע שאס' אכל כוית דגן שיכול להוילא אף אחרים שאכלו על השובע ומינה והרי כוית אינו חייב אלא מדרבנן והיכי אחי דרבנן ופטר דאורייתא דהא אמרינן צפרק מי שממו (ד' כ:). תצא מארסה למי שאשמו וצניו מצרכים לו ולא מצי לאוקומי [הא] דשרו לקטן שיכול להוילא אציו אלא צדאכל אציו כוית דלמי קטן דרבנן שהגיע לחינוך ופטר אציו שאינו חייב אלא מדרבנן הא אס' אכל אציו כדי שציעה אינו יכול לפטרו ופרש"י דמחויב דרבנן מחויב קרינן ציה אכל

עין משפט גר מצוה

ג א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמך עשין כ טושי' אורח' סי' קלט סעף י:

נא ב ד ה מיי' שם הל' כ סמך שם טושי' אורח' סי' קלט סעף י: נב ו טושי' שם סעף ד:

רבינו חננאל

דאמר רב נחמן קטן היודע למי מצרכין מזמנין עליו. כגון ששכנס לכלל שלש עשרה שנה ולא הביא שתי שערות, שהוא חשוב כקטן אצ"מ שהוא גדול, אם יודע למי מצרכין והוא בן י"ג שנה מזמנין עליו, פחות מכאן לא. דבענין תרוייהו יודע למי מצרכים ושיהא פורח תחלת גידול שערות. דדוקא לזמון אבל בתפלה לא איירי. ושלש שאכלו ירק ושבעה דגן דהוו להו רובא דמינכר מצטרפין לגביר לאהיהו ובלבד שיבדק מי שאכל דגן. [ודוקא לאצטרופי לבי ששרה אבל לבי תלתא אינו מצטרף כזי שאכל כוית דגן.] שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד. פירוש, ביך להוציא עצמו ולא לינאי וחציריו שהם היו צדוקין.

רב ניסים גאון

ינאי מלכא כריך ריפתא ולא הוה ליה אינשי דמברין ליה אמרה ליה רביתוהו השתא דקטלת אכולתו רבנן מאן מברך לך. איתא מפרשי ומיבירא בסמ' קדושין בפ' האומר לחבור (דף ידו) שם שולחנללה (ותצה) [הדרש] ע"י אלעזר בן פועיזה וע"י יהודה בן גדייה ויהרגו כל חכמי ישראל ויהי העולם משחוסם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה ובסמ' שוטה בפ' עגלה ערופה (ד' יח) אמרו כד קטל ינאי מלכא לרבנן אטמיננהו אחתו לשמעון בן שטח ואיתא נמי בפ' כל ישראל יש להם חלק (דף קק) ובתלמוד א"ר דהאי פירקא אמרי' ש' גזירות עלו בימי שמעון בן שטח ק"צ מהו מצאו להן פתח וק"נ לא מצאו להן פתח שלח שמעון בן שטח לבני ינאי מלכא אמר ליה אית הכא שלש מאות גזירין ואינן בעיין תשע מאה קורבנין הב לי פלגא בן דירך ואנא יהיב פלגא בן דידוי לצא ליה ת"נ אזל לישנא בישא ואמר ליה דלא יחב ליה בן דייליה כלום שטח ינאי מלכא ובסמ' דחיל שמעון בן שטח וערק בתר יומין מלקין בני נשי דברבין מן מלכותיה דפרס לגבי ינאי מלכא מדאכלין אמרין גזירין אן דהוה הכא [תנן גבר כז' וכו'] ועיקרה דמילתא בבראשת דר' הושעיא בפרשת וירא יעקב כי יש שבר בצצורים דקשיא הא דאיתא בגמ' דידן כי אפשר שחבר זה המעשה וזה הכנס שכלו בלבו של ינאי המלך ע"ר שמעון בן שטח איצור זה המעשה הנוכח וזה שנאמר בו נודקה בו מינות ויהרגו כל חכמי ישראל וכשראה שמעון בן שטח חשש שמא יתאנה עליו ויענישו על אותו המעשה שהיה והלך ונתחבא עד שקבלה אחותו עליו אמנות שלום מן המלך ואחר כן יצא מהמחבא ובנסא אצלו וזה ששילו לו מן הגזירין הב פלגא מדירך ואנא יהיב פלגא מדירי אמת היו דבריו כי כמו שפירש בגדריהם וחקקם יפה עד שמתברר לו שאינן קיימין והורה להן שמתורין הם מלהביא קרבן עליהם

כדמפרש באותו המעשה ק"צ מצאו להם פתח היה לו לומר פלגא מירדי כלומר מתורתו והוראתו וזהו צד התיירוק שלו וכבר שאלו המלך בשביל הדבר הזה והחזיר לו תשובה בזה הענין כדאמרין (שם) עאל יתיב בין מלכא למלכתא אמר ליה אפילית כן את מן ממוןך ואנא מן אוריתיי דכתיב (קהלת ז) כי בצל החכמה בצל הכסף: